

20.04.2015

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Hänvisning Justitieministeriets begäran om utlåtande 6.2.2015 (OM 60/08/2013)

Ärende **UKM utlåtande – utvecklingen av Ålands självstyrelse;
Ålandskommittén 2013, delbetänkande**

Med anledning av justitieministeriets begäran om utlåtande framför undervisnings- och kulturministeriet följande:

Fördelning av behörigheter

Undervisnings- och kulturministeriet anser det önskvärt att såväl landskapets som rikets behörigheter skrivs in i lagen. Med tanke på dem som ska tillämpa lagen skapar öppet (residualt) definierade behörigheter ett osäkert rättsläge. En indelning i de behörigheter som bestäms genom självstyrelselagen och de som bestäms genom allmänna lagar kan skänka den flexibilitet som är nödvändig för att på lång sikt bevara och utveckla Ålands starka självstyrelse.

Språkfrågan

Det svenska språkets ställning som undervisningsspråk i landskapet är obestridlig. Undervisnings- och kulturministeriet fäster även uppmärksamhet vid undervisningen i finska och andra främmande språk som modersmål. Grunden för barnets tankeförmåga och inläring läggs genom att han eller hon behärskar sitt modersmål. Detta underlättar också inläringen av andra språk och är viktigt med tanke på den individuella integreringen i den omgivande gemenskapen.

För närvarande har två tredjedelar av ålänningarna som gått in för högskolestudier sökt sig till Sverige, och mindre än en tredjedel till Fastlandsfinland. Under de föregående fem åren har skillnaden mellan andelen som sökt sig till Sverige respektive Finland något jämnats ut. Detta tycker undervisnings- och kulturministeriet är positivt med tanke på det sociala och kulturella livet samt näringslivet i Fastlandsfinland och Åland. I fråga om studier i finska och andra främmande språk har utvecklingen däremot visat en negativ trend från högstadiet. Ministeriet önskar därför att landskapet ägnar undervisningen i främmande språk på högstadiet särskild uppmärksamhet. Kunskaper i finska är speciellt viktiga ur individens perspektiv med tanke på studiemöjligheterna. Ministeriet har noterat att Åland noggrant följer med elevernas studier i främmande språk och anser detta vara positivt.

Det svenska språkets ställning som enda officiellt språk i landskapet Åland bestäms genom en lag som befinner sig på grundlagsnivå. Svenska språkets ställning i landskapet kan ytterligare stärkas genom att förtydliga självstyrelselagens grundlagsmässiga karaktär.

Högskoleutbildning

Lagstiftningsrätten gällande utbildning ankommer på landskapet. För närvarande gäller två förordningar som grundar sig på lagen om Ålands självstyrelse: Republikens presidents förordning om yrkeshögskoleexamina avlagda i landskapet Åland (548/2005) och Statsrådets förordning om den kunskap i finska som vid universitet och högskolor som krävs av åländska studerande (841/2000).

Rikets behörighet att utfärda motsvarande förordningar bör kvarstå.

Kyrkliga ärenden

Enligt gällande självstyrelselag har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om kyrkolagen och lagstiftningen om övriga religiösa samfund. Ärenden som faller under kyrkolagen nämns inte i förteckningen över rikets kärnfunktioner i kapitel 4.3 i kommitténs delbetänkande. Betänkandet tar inte heller i övrigt upp hur behörigheten i kyrkliga ärenden ska fördelas.

I 76 § 2 mom. i grundlagen föreskrivs att angående lagstiftningsordningen för kyrkolagen och rätten att ta initiativ som angår den gäller det som särskilt bestäms i kyrkolagen. Enligt 2 kap. 2 § i kyrkolagen (1054/1993) har kyrkan ensamrätt att föreslå kyrkolag i allt som rör endast kyrkans egna angelägenheter, även ändrande och upphävande av kyrkolag. Kyrkans förslag framställs av kyrkomötet. Republikens president och riksdagen har till uppgift att pröva och stadfästa kyrkomötets förslag.

Att överföra ärenden som faller under kyrkolagen till landskapets lagstiftningsrätt kan komma att stå i strid med lagstiftningsordningen enligt 76 § i grundlagen. I syfte att bibehålla den lagstiftningsordning som grundlagens 76 § tryggar, bör kyrkliga ärenden även framledes tillhöra rikets lagstiftning.

Under den fortsatta beredningen vore det även skäl att utreda huruvida förslagen till överföring av beskattningsrätt påverkar uppbärandet av kyrkoskatt.

Eftersom självstyrelselagen för landskapet Åland tangerar kyrkolagen och den särskilda lagstiftningsordning som föreskrivs i kyrkolagen, bör delbetänkandet begära ett utlåtande av Finlands evangelisk-lutherska kyrka.

Upphovsrättsliga ärenden

Upphovsrätten begränsas starkt av internationella konventioner. Därutöver utövar Europeiska unionen den behörighet som tillkommer unionen. Av dessa skäl anser undervisnings- och kulturministeriet att upphovsrättspolitikerna och -lagstiftningen även framöver bör tillhöra rikets lagstiftningsbehörighet.

Arkivärenden

För arkivärendens del är utgångspunkten att behörigheten ska motsvara behörigheten i lagstiftnings- och förvaltningsärenden. Som bäst pågår en reform av rikets arkivlagstiftning. Den arbetsgrupp som undervisnings- och kulturministeriet

tillsatt i detta syfte har överlämnat sitt första betänkande i januari. Reformen av arkivlagstiftningen bör även beaktas i reformen av självstyrelselagen. I den förstnämnda reformen förtydligas Riksarkivets roll som expertorgan gällande permanent bevarande. Åland bör i fortsättningen höra Riksarkivet när landskapet fattar beslut om handlingar och databaser som ska bevaras permanent. I gällande självstyrelselag är 23 § 4 mom. redan för närvarande föråldrad i tekniskt hänseende.

Lausunto

OKM/20/050/2015

20.4.2015

Viite Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.2.2015 (OM 60/08/2013)

Asia **OKM lausunto – Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen; Ahvenanmaa-komitean 2013 välimietintö**

Oikeusministeriön lausuntopyynnön johdosta opetus- ja kulttuuriministeriö esittää seuraavaa:

Toimivallan jako

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää toivottavana, että sekä maakunnan että valtakunnan toimivallat kirjataan lakiin. Lain soveltajan näkökulmasta avoimesti (residuaali) määritelty toimivalta aiheuttaa epävarmuutta oikeudellisesta tilasta. Jako itsehallintolailla säädettävään ja tavallisella lailla säädettävään toimivaltaan voi tuoda asiaan tarvittavaa joustavuutta, joka mahdollistaa vahvan itsehallinnon säilymisen ja kehittymisen pitkällä aikavälillä.

Kielikysymys

Ruotsin kielen asema maakunnan opetuskielenä on kiistaton. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota suomen ja muiden vieraiden kielten opetukseen äidinkielenä. Oman äidinkielen hallinta luo pohjaa lapsen ajattelun kehittymiselle ja oppimiselle. Se edesauttaa muiden kielten oppimista ja on tärkeä osa yksilön integroitumisessa ympäröivään yhteisöön.

Tällä hetkellä kaksi kolmasosaa korkeakoulutukseen hakeutuneista ahvenanmaalaisista opiskelee Ruotsissa ja alle kolmannes Manner-Suomessa. Ero Ruotsin ja Suomen välillä on viimeisten viiden vuoden aikana hieman tasoittunut. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää kehitystä myönteisenä Manner-Suomen ja Ahvenanmaan yhteiskunta-, kulttuuri- ja talouselämän kannalta. Suomen ja muiden vieraiden kielten opiskelun osalta kehitys on sen sijaan ollut yläkoulutasolla laskevaa. Ministeriö toivookin, että vieraiden kielten opiskeluun yläkoulutasolla kiinnitetään maakunnassa huomiota. Suomen kielen osaamisesta on erityistä hyötyä yksilölle hänen opiskelumahdollisuuksiensa kannalta. Ministeriö on pannut merkille hyvänä asiana, että oppilaiden vieraiden kielten opiskelua seurataan Ahvenanmaalla tarkasti.

Ruotsin kielen asema Ahvenanmaan ainoana virallisena kielenä on säädetty hierarkkisesti perustuslain-tasoisella lailla. Ruotsin kielen asemaa maakunnassa voidaan edelleen vahvistaa tekemällä itsehallintolaista entistä selkeämmin perustuslakiluonteinen.

Korkeakoulutus

Koulutuksen osalta lainsäädäntövalta kuuluu maakunnalle. Tällä hetkellä voimassa on kaksi asetusta, jotka perustuvat Ahvenanmaan itsehallintolakiin: Tasavallan presidentin asetus Ahvenanmaan maakunnassa suoritetuista ammattikorkeakoulututkinnoista (548/2005) ja Valtioneuvoston asetus ahvenanmaalaiselta opiskelijalta yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa vaadittavasta suomen kielen taidosta (841/2000).

Vastaavat asetukset mahdollistava toimivalta valtakunnalla tulee säilyttää.

Kirkollisasiat

Voimassa olevan itsehallintolain mukaan kirkkolakia ja muita uskonnollisia yhdyskuntia koskeva lainsäädäntö kuuluu valtakunnan lainsäädäntövallan alaan. Kirkkolakiasioita ei mainita komitean välimietinnön luvun 4.3 luettelossa valtakunnan toiminnan ydinalueista. Mietinnössä ei ole muuten käsitelty toimivallanjakoa kirkkolakiasioden suhteen.

Perustuslain 76 §:n 2 momentin mukaan kirkkolain säätämisyjärjestyksestä ja kirkkolakia koskevasta aloite-oikeudesta on voimassa, mitä niistä mainitussa laissa erikseen säädetään. Kirkkolain (1054/1993) 2 luvun 2 §:n mukaan kirkolla on yksinoikeus ehdottaa kirkkolakia kaikesta, mikä koskee ainoastaan kirkon omia asioita, sekä kirkkolain muuttamista ja kumoamista. Kirkon ehdotuksen tekee kirkolliskokous. Kirkolliskokouksen ehdotuksen tutkiminen ja vahvistaminen on tasavallan presidentin ja eduskunnan tehtävä.

Kirkkolakia koskevien asioiden siirtyminen maakunnan lainsäädäntövallan alaan voisi johtaa ristiriitaan perustuslain 76 §:ään perustuvan kirkkolain säätämisyjärjestyksen kanssa. Perustuslain 76 §:ssä turvatun kirkkolain säätämisyjärjestyksen säilyttämiseksi tulisi kirkollisten asioiden jatkossakin kuulua valtakunnan lainsäädäntövallan alaan.

Jatkovalmistelun yhteydessä olisi syytä selvittää myös, onko verotustoimivallan siirtoa koskevilla ehdotuksilla vaikutuksia kirkollisveron kantoon.

Koska Ahvenanmaan itsehallintolaissa on rajapintoja kirkkolakiin ja kirkkolain erityiseen lainsäädäntöjärjestykseen, välimietinnöstä tulisi pyytää lausunto Suomen evankelis-luterilaiselta kirkolta.

Tekijänoikeusasiat

Kansainväliset sopimukset määrittävät voimakkaasti tekijänoikeuksia. Lisäksi Euroopan unioni käyttää toimivaltaansa alalla. Näistä seikoista johtuu, että tekijänoikeuspolitiikka ja -lainsäädäntö tulisi opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan kuulua jatkossakin valtakunnan lainsäädäntötoimivallan alaan.

Arkistoasiat

Arkistoasioiden osalta toimivallan tulee lähtökohtaisesti seurata lainsäädäntö- ja hallinnollista toimivaltaa. Valtakunnan arkistolainsäädäntöä ollaan uudistamassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä on jättänyt ensimmäisen asiaa koskevan mietintönsä tammikuussa. Arkistolainsäädännön uudistus tulee ottaa huomioon myös itsehallintolakia uudistettaessa. Uudistuksessa selkeytetään Kansallisarkiston roolia valtakunnallisena pysyvän säilyttämisen asiantuntijaorganisaationa. Maakunnan tulisi jatkossa kuulla Kansallisarkistoa tehdessään päätöstä pysyvästi säilytettävistä asiakirjoista ja tiedoista. Itsehallintolain nykyinen 23 §:n 4 kohta on jo nykyisellään teknisesti vanhentunut.

Kanslichef

Anita Lehikoinen

Regeringsråd

Immo Aakkula

Förkännedom OKM / Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto (KTPO)
OKM / Koulutuspolitiikan osasto (KOPO)
OKM / Yleissivistävän koulutuksen vastuualue (YS)
OKM / Aikuiskoulutuspolitiikan yksikkö (AIPO)
OKM / Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto (KUPO)
OKM / Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto (NUOLI)
OKM / Kansainvälisten asiain sihteeristö (KAS)
OKM / Viestintäyksikkö (VIY)
OKM / Hallintoyksikkö (HAL)